

ЦИФРОВА УЧАСТЬ ГРОМАДЯН У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ:
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИDIGITAL CITIZEN PARTICIPATION IN PUBLIC ADMINISTRATION:
CHALLENGES AND PROSPECTS FOR UKRAINE

У статті досліджено виклики та перспективи цифрової участі громадян у публічному управлінні України. Акцентовано увагу на тому, як цифрові технології суттєво змінили спосіб взаємодії громадян із владою, сприяючи розвитку електронної демократії та підвищенню рівня залученості населення до ухвалення державних рішень. Зазначено, що активне впровадження механізмів електронної демократії в Україні супроводжується численними викликами. Проаналізовано сучасні тенденції у сфері електронної демократії, включаючи використання цифрових платформ, інтерактивні механізми залучення громадян та міжнародний досвід (Естонія, США, Фінляндія). Охарактеризовано один з найбільш ефективних напрямів розвитку цифрової демократії – створення державних онлайн-платформ, які дозволяють громадянам брати участь у політичних і суспільних процесах. Зазначено, як активне застосування соціальних мереж для комунікації з населенням забезпечує швидкий зворотній зв'язок між громадянами та владою. Також визначено, що гейміфікація процесів громадської участі активізує молодь, сприяє формуванню громадянської позиції, мотивує до участі у суспільних процесах. Окрему увагу приділено основним перешкодам цифрової демократії, таким як цифровий розрив, проблеми кібербезпеки та низька громадська активність. Визначено передумови успішного впровадження цифрових механізмів. Запропоновано стратегічні напрямки розвитку цифрової демократії в Україні, що включають розширення доступу до цифрових технологій, підвищення рівня кібербезпеки та стимулювання громадянської участі.

Ключові слова: цифрова демократія, громадянська участь, електронне врядування, Civic Tech, Smart City, електронні петиції, цифрові консультації, блокчейн, штучний інтелект, електронне голосування, публічне управління, цифрова грамотність, кібербезпека, цифровий розрив.

This article explores the challenges and prospects of digital citizen participation in public governance in Ukraine. It highlights how digital technologies have significantly transformed the way citizens interact with the government, fostering the development of e-democracy and increasing public engagement in decision-making processes. The study emphasizes that while Ukraine has been actively implementing e-democracy mechanisms, this process is accompanied by numerous challenges. The article analyzes current trends in e-democracy, including the use of digital platforms, interactive citizen engagement mechanisms, and international best practices (Estonia, the USA, Finland). One of the most effective directions for the development of digital democracy is identified as the creation of government-run online platforms that enable citizens to participate in political and social processes. The study also highlights how social media serves as a powerful tool for communication between the government and the public, ensuring quick feedback and greater transparency. Additionally, the role of gamification in public participation is examined, as it proves to be an effective method for engaging young people, fostering civic awareness, and motivating participation in societal processes. Particular attention is given to key obstacles to digital democracy, such as the digital divide, cybersecurity threats, and low civic engagement. The article outlines the necessary conditions for the successful implementation of digital participation mechanisms and proposes strategic directions for the development of digital democracy in Ukraine. These include expanding access to digital technologies, strengthening cybersecurity measures, and encouraging active citizen involvement in governance.

Key words: digital democracy, citizen participation, e-governance, Civic Tech, Smart City, e-petitions, digital consultations, blockchain, artificial intelligence, e-voting, public governance, digital literacy, cybersecurity, digital divide.

УДК 352
DOI <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2025.45.5>

Троїцький А.М.
аспірант кафедри права та методики викладання правознавства
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Іваній О.М.
к. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри права та публічного управління
Сумський державний педагогічний університету імені А.С. Макаренка

Вступ. У сучасних демократичних суспільствах цифрові технології відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості, підзвітності та залучення громадян до процесів публічного управління. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) відкриває нові можливості для державного управління, надаючи громадянам інструменти для взаємодії з владою, контролю політичних процесів та безпосередньої участі у формуванні суспільної політики.

Україна, перебуваючи на шляху цифрової трансформації, активно впроваджує механізми електронної демократії, які дозволяють зробити державне управління більш ефективним та відкритим. Електронні петиції,

онлайн-голосування, цифрові консультації та доступ до відкритих урядових даних стали важливими інструментами залучення громадян до політичних процесів.

Водночас цей процес супроводжується численними викликами, серед яких цифровий розрив (різний рівень доступу до Інтернету та технологій у різних регіонах країни); кібербезпека (необхідність захисту персональних даних і запобігання кіберзагрозам); низький рівень цифрової грамотності (потреба у навчанні громадян використанню цифрових інструментів); правове регулювання (необхідність удосконалення законодавчої бази для ефективного функціонування електронної демократії). А тому важливою передумовою успішного

впровадження цифрових механізмів є комплексний підхід, який передбачає створення сприятливого нормативного середовища, інтеграцію цифрових технологій у процеси публічного управління, а також підвищення рівня цифрової грамотності серед населення.

Актуальність проблеми цифрової участі громадян у публічному управлінні зберігає свою гостроту і залишається предметом сучасних наукових досліджень (Бондарчук Н., Дуброва Н., Євсюкова О., Каламан О., Карпенко О., Крук Н., Сіленко А. О. та інші).

Мета статті – проаналізувати виклики та перспективи цифрової участі громадян у публічному управлінні України.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація відкриває перед Україною унікальні можливості для розвитку ефективного, відкритого та інклюзивного державного управління. Однак для досягнення цього необхідно подолати ключові виклики та забезпечити збалансований розвиток цифрової демократії відповідно до міжнародних стандартів і потреб українського суспільства [1, с. 103; 6, с. 178; 11].

Цифрові технології суттєво змінили спосіб взаємодії громадян із владою, сприяючи розвитку електронної демократії та підвищенню рівня залученості населення до ухвалення державних рішень. Уряди багатьох країн активно впроваджують механізми цифрової участі, що дає можливість громадянам не лише отримувати інформацію про державні ініціативи, а й безпосередньо впливати на формування політики через різноманітні онлайн-інструменти.

Одним із найбільш ефективних напрямів розвитку цифрової демократії є створення державних онлайн-платформ, які дозволяють громадянам брати участь у політичних і суспільних процесах. Державні портали для електронних консультацій та громадських обговорень забезпечують можливість взаємодії між громадянами, експертами та органами влади. Зокрема, портал "Дія" в Україні дозволяє проводити громадські обговорення нових законопроектів, що робить процес прийняття рішень більш відкритим [6, с. 179].

Платформи електронних петицій дозволяють громадянам подавати пропозиції та вимоги до уряду, парламенту або місцевих органів влади. В Україні таким прикладом є e-dem.ua, що дає можливість громадянам формувати запити та збирати підписи для їх розгляду державними органами.

Онлайн-платформи стають тими інструментами громадського бюджету, які дозволяють громадянам самостійно визначати пріоритети бюджетного фінансування на місцевому рівні: «Громадський бюджет», що функціонує

в Києві, дозволяє містянам подавати проекти та голосувати за їх реалізацію. Такі платформи сприяють демократизації суспільства, даючи громадянам механізми прямого і динамічного впливу на процеси державного управління.

Сучасні технології дозволяють впроваджувати нові інтерактивні методи взаємодії між громадянами та державними інституціями. У світлі останніх світових подій ефективність та переконливість здобуває використання соціальних мереж. Уряди багатьох країн активно застосовують соціальні мережі для комунікації з населенням: регулярне проведення онлайн-конференцій та опитування громадян через Facebook і Telegram забезпечує Офісу Президента України швидкий зворотній зв'язок між громадянами та владою.

Гейміфікація процесів громадської участі передбачає використання ігрових механізмів для стимулювання активності громадян. Наприклад, у Фінляндії діє програма "Helsinki Challenge", яка пропонує винагороди громадянам за участь у соціальних ініціативах. Гейміфікація активізує молодь сприяє формуванню громадянської позиції, мотивує до участі у суспільних процесах [4, с. 245].

Високий рівень довіри до виборчих процесів забезпечують цифрові голосування та блокчейн-технології. Блокчейн гарантує безпеку даних та виключає можливість фальсифікацій. Одним із найуспішніших прикладів є електронне голосування i-Voting у Естонії, яке дозволяє громадянам голосувати онлайн з будь-якої точки світу. Завдяки таким методам громадяни отримують зручні, швидкі та безпечні способи взаємодії з державними структурами, що сприяє розвитку електронної демократії.

Серед країн, що вже досягли значного успіху у впровадженні цифрової участі громадян у публічному управлінні, можна виділити досвід Естонії, США, Фінляндії та інших.

Естонія впровадила електронне голосування на рівні парламентських виборів, що дозволило громадянам голосувати онлайн, використовуючи цифрову ідентифікацію. Також було запроваджено систему цифрового підпису, що значно спростило бюрократичні процедури. Усі електронні державні послуги в країні об'єднані єдиною платформою "e-Estonia".

США реалізували концепцію відкритих даних – урядові агенції зобов'язані публікувати всі несекретні документи у вільному доступі (портал Data.gov). В країні активно розвивають Civic Tech ініціативи, які залучають розробників, громадських активістів та державні органи до створення цифрових сервісів для громадян [9, с. 78].

Фінляндія запровадила використання штучного інтелекту для аналізу громадських запитів: спеціальні алгоритми автоматично групують подані запити та визначають їхні пріоритети. Уряд країни впроваджує платформу "AuroraAI", яка використовує AI для персоналізації державних послуг відповідно до потреб громадян.

Світовий досвід показує, що країни, які впроваджують цифрові технології в управління, досягають вищого рівня громадської довіри та ефективності державного управління, спрощують процеси ухвалення рішень. Активне використання державних онлайн-платформ, інтерактивних механізмів та новітніх технологій дає змогу громадянам не лише брати участь у формуванні політики, а й контролювати державні рішення, роблять процеси управління більш доступними. Для України впровадження цих механізмів може стати важливим кроком на шляху до розвитку демократизації суспільства та підвищення прозорості урядових процесів.

Україна демонструє значні успіхи у сфері цифрової трансформації, проте процеси впровадження електронної демократії та цифрової участі громадян мають і численні виклики. Серед основних перешкод виокремлюють цифровий розрив, загрози кібербезпеці та низький рівень громадської активності.

Одним із головних викликів цифрової участі в Україні є цифрова нерівність – розрив у доступі до технологій між різними соціальними групами та регіонами країни. Великі міста мають розвинену цифрову інфраструктуру, та у сільській місцевості та віддалених регіонах спостерігається низька якість інтернет-з'єднання або його відсутність. За даними досліджень, понад 15% населення України досі не має стабільного доступу до швидкісного інтернету.

Ще одним аспектом проблеми є низька цифрова грамотність окремих соціальних груп: здебільшого – це люди старшого віку та мало-забезпечені верстви населення. Недостатні навички обмежують можливості використання електронних сервісів, що ускладнює їх участь у громадському житті [5].

Варто зазначити також і те, що, попри низку ініціатив, зокрема проєкт «Інтернет-субвенція» та програми розвитку цифрової освіти, в Україні досі відсутня єдина комплексна стратегія, спрямована на скорочення цифрового розриву. Для цього необхідно розробити заходи, спрямовані на розвиток інфраструктури для збільшення покриття швидкісним інтернетом у віддалених регіонах, створення освітніх програм для підвищення рівня цифрової грамотності через державні та громадські ініціативи, а також передбачити фінансову під-

тримку доступу до цифрових технологій соціально вразливих верств населення.

Ключовими напрямками розвитку мають стати:

- розвиток широкосмугового інтернету (розширення оптоволоконної інфраструктури для забезпечення швидкісного інтернет-з'єднання навіть у найвіддаленіших населених пунктах; залучення приватних інвесторів та міжнародних організацій до фінансування програм цифрової інфраструктури; розширення покриття 4G/5G як альтернативи традиційним мережам, що забезпечить швидке підключення для більшої кількості користувачів);

- освітні програми з цифрової грамотності (створення безкоштовних онлайн-курсів для навчання громадян цифровим навичкам; запровадження програм цифрової освіти у школах та університетах для підготовки нового покоління громадян до участі в електронній демократії; розвиток освітніх ініціатив для людей старшого віку, щоб вони могли ефективно використовувати державні цифрові сервіси);

- інклюзивні платформи, адаптовані для всіх соціальних груп (розробка доступних веб-порталів та мобільних додатків для громадян з інвалідністю, людей похилого віку та інших вразливих груп населення; забезпечення державної підтримки для малозабезпечених громадян, що дозволить їм отримати доступ до цифрових інструментів (субсидії на інтернет, пільгові тарифи тощо) [8, с. 92].

Одним із найважливіших аспектів електронної демократії є безпека цифрових платформ. Згідно з міжнародними рейтингами кібербезпеки, Україна все ще має вразливі місця у сфері захисту персональних даних громадян. Це особливо актуально для державних порталів та сервісів, які зберігають інформацію про громадян.

Значною небезпекою впровадження електронної демократії та цифрової участі громадян є ризики кібератак на державні інформаційні системи. Україна постійно зазнає хакерських атак, спрямованих на державні інформаційні системи та бази даних, зокрема – масштабні атаки у 2022 році показали вразливість деяких державних цифрових ресурсів, а тому питання кібербезпеки стає одним із пріоритетних у розбудові цифрової демократії.

Дослідники також відмічають помітний рівень недовіри громадян до безпеки електронного голосування: незважаючи на успішний досвід інших країн. Значна частина українців ставляться з насторогою до ідеї онлайн-голосування (можливо, через негативний досвід фальсифікацій та маніпуляцій минулих режимів, можливо – через нерозу-

міння процедури і захистів голосування). Для посилення кібербезпеки необхідно вирішити ряд завдань, серед яких:

- вдосконалення законодавчої бази щодо захисту персональних даних (приведення українського законодавства у відповідність до стандартів ЄС (GDPR) для забезпечення більшого контролю громадян над своїми персональними даними; посилення відповідальності за витік персональної інформації через цифрові платформи);

- використання технологій шифрування та децентралізованих систем для електронного голосування (впровадження блокчейн-рішень для гарантування прозорості електронного голосування; розробка та тестування пілотних програм для онлайн-голосування, які матимуть високий рівень безпеки; застосування багаторівневого шифрування для захисту державних цифрових платформ);

- створення спеціалізованих органів для моніторингу кібербезпеки цифрової участі (запровадження національного центру з кіберзахисту цифрової демократії, який забезпечуватиме захист урядових платформ; проведення регулярних кібернавчань для державних службовців щодо запобігання загрозам інформаційної безпеки; залучення приватного сектору та міжнародних партнерів для посилення кібербезпеки цифрових платформ). Важливою складовою має стати підвищення обізнаності громадян – широкі інформаційні кампанії щодо кібергігієни та безпечного використання цифрових сервісів.

Ще одним викликом цифрової демократії є пасивність значної частини населення щодо використання електронних інструментів участі у державних процесах [10, с. 3–5]. Серед причин низької активності дослідники називають:

- відсутність мотивації до участі у цифрових процесах: громадяни не бачать реального впливу своїх дій на ухвалення рішень, що знижує рівень довіри до механізмів електронної демократії в цілому;

- недостатнє поширення інформації про можливості цифрової участі: як наслідок – мешканці громади або не знають про існування державних цифрових сервісів або не розуміють, як ними користуватися;

- слабка взаємодія між державою та громадянським суспільством: органи влади недостатньо залучають громадян до консультацій та обговорень через цифрові платформи, що зменшує інтерес населення до таких ініціатив.

Розвиток цифрової демократії потребує збільшення залученості громадян до електронних ініціатив. Популяризації можливостей цифрової участі сприятиме запуск інформа-

ційних кампаній щодо переваг цифрової демократії:

- проведення освітніх кампаній у ЗМІ та соціальних мережах про переваги цифрової участі;

- організація вебінарів та тренінгів щодо використання цифрових інструментів для взаємодії з владою;

- залучення лідерів думок (блогерів, громадських діячів) для популяризації електронних механізмів участі.

Стимулювати громадську активність можна також через залучення громадських організацій до розробки цифрових платформ (підтримка ініціатив громадського сектору у створенні незалежних платформ для публічних консультацій та контролю державних рішень; співпраця держави з волонтерськими організаціями та Civic Tech спільнотами для розробки нових електронних сервісів) [2].

Підвищити мотивацію громадян, активізувати громадянську участь дозволяє використання інноваційних підходів, таких, як:

- гейміфікація процесів громадської участі – створення системи мотиваційних балів або рейтингів активності для громадян, що беруть участь у петиціях, опитуваннях чи консультаціях;

- використання штучного інтелекту для персоналізації цифрових сервісів та прогнозування потреб громадян;

- застосування big data-аналітики для адаптації державних послуг до потреб користувачів.

Висновки. Цифрова участь громадян у публічному управлінні є ключовим інструментом розвитку демократії, що дозволяє зробити державні процеси більш відкритими, підзвітними та ефективними. В Україні цифрова трансформація активно розвивається, і вже сьогодні громадяни мають змогу взаємодіяти з владою через онлайн-платформи, електронні петиції, громадські консультації та інші цифрові інструменти.

Проте ефективне впровадження цифрових механізмів потребує комплексного підходу, який передбачає:

- подолання цифрового розриву – розширення доступу до високошвидкісного інтернету в регіонах, розвиток цифрової інфраструктури та підвищення цифрової грамотності населення;

- зміцнення кібербезпеки – забезпечення захисту персональних даних громадян, впровадження технологій шифрування та децентралізації електронних голосувань, посилення державної політики у сфері кіберзахисту;

– активізацію громадянської участі – популяризацію цифрових сервісів, запровадження мотиваційних механізмів для громадян та залучення громадських організацій до процесу розробки цифрових платформ.

Розвиток цифрової демократії має бути орієнтованим на довгострокову перспективу та інтегрувати найкращі світові практики такі, як створення інклюзивних платформ для участі всіх соціальних груп населення; використання аналітики великих даних (Big Data) для ухвалення ефективних управлінських рішень; автоматизація бюрократичних процесів задля покращення якості державних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондарчук Н.В. Дуброва Н.П. Діджиталізація та публічна комунікація у місцевому самоврядуванні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. Випуск 32. 2022. С. 102–105.
2. Впровадження інструментів Civic Tech у громадах під час пандемії. Навчальний посібник. Київ, 2021. 29 с.
3. Дослідження практик залучення мешканців до розв'язання проблем місцевого значення. Львівська міська територіальна громада. Львів, 2024. 54 с.
4. Європейські публічні комунікації: культура, політика, технології. Колективна монографія / А.Л. Шинкарук, В.М. Парфенюк, Е.Я. Кац. Рівне, 2013. 416 с.
5. Євсюкова О. В. Цифрова спроможність територіальних громад в Україні: проблеми та перспективи. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 6. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2084>
6. Євсюкова О.В., Кисельов М.С. Електронне урядування як механізм покращення публічних послуг в умовах цифрового розвитку держави. *Міське самоврядування в Україні та світі: теорія та практика* : матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 5 листопада 2024 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва. Полтава : ПДАУ, 2024. 241 с.
7. Кузьменко В. М. Публічна онлайн-платформа колективної роботи органів самоорганізації населення як інструмент електронної демократії в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. Том 31 (70). № 1. С. 102–109. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/1_2020/19.pdf
8. Сіленко А. О., Крук Н. В. Відкритий уряд: досвід Сполучених Штатів Америки та європейських країн. *Актуальні проблеми політики*. 2020. Вип. 65. С. 76–82.
9. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках : аналіт. доп. / [Каплан Ю., Скворцова В., Валецький О. та ін.] ; за ред. В. Потенка, Ю. Каплан, Ю. Тищенко, В. Токмана. Київ : НІСД, 2024. 47 с. <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.15>
10. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні. Розпорядження Кабінету міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/649-2017-%D1%80#Text>